

Боярська-Хоменко Анна Володимирівна
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди

ФЕДЕРАЛЬНІ УСТАНОВИ ТА АСОЦІАЦІЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В НІМЕЧЧИНІ

У статті акцентовано увагу на мережі федерального управління безперервною освітою у Німеччині. Здійснено аналіз провідних інституцій, що координують освіту дорослих у Німеччині (Німецька Асоціація освіти дорослих, Німецьке протестантське товариство освіти дорослих, Німецьке товариство академічної безперервної освіти, Німецький інститут освіти дорослих, Федеральний інститут професійної освіти та підготовки). Визначено принципи, мету та завдання діяльності кожної з них. З'ясовано шляхи реалізації завдань, поставлених перед зазначеними інституціями: виконання проєктів, що сприяють роботі місцевих освітніх закладів та регіональних асоціацій; розробка методів навчання, які сприяють підвищенню кваліфікації вчителів і показують шляхи залучення широкого кола дорослих людей до здобуття освіти; створення локальних і регіональних мереж та мультимедійних навчальних пропозицій; організація та координація роботи профільних комітетів; проведення досліджень з підвищення якості викладання у сфері освіти дорослих та безперервної освіти; організація конференцій, семінарів, симпозіумів та круглих столів тощо.

Ключові слова: *освіта дорослих, безперервна освіта, освіта впродовж життя, асоціація освіти дорослих.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими завданнями. Розвиток науки, технологій, глобальних, регіональних та локальних перетворень змушує людей постійно розвиватися, розширювати свої знання, вміння, набувати нових навичок. Ідея освіти дорослих має велике значення для соціально-економічного прогресу. Освіта дорослих базується на принципах гуманізму та соціального безперервного навчання в процесі організації освіти у всіх її вимірах і на всіх рівнях, безперервності досвіду, потреб, прагнень, повідомлень і можливостей створювати постійні умови для її вдосконалення, модернізації, прив'язки до

логічного та сутнісного використання у різних нових життєвих ситуаціях.

У реалізації такої концепції важливим є вивчення досвіду організації освіти дорослих у провідних країнах світу, зокрема Європи. Освіта дорослих визначає успішний економічний, соціальний, політичний та екологічний розвиток суспільства, сприяє досягненню цілей ООН в рамках Програми 2030, організація та розвиток безперервної освіти забезпечує досягнення цілей Лісабонської концепції для сталого, систематичного та інклюзивного зростання.

Тому актуальним стає вивчення питань освіти дорослих у країнах Центральної та Східної Європи, їх нормативно-правове регулювання, визначення принципів, форм та методів організації освітнього процесу, засобів залучення широкого кола дорослих людей до навчання впродовж життя. Вивчення питань освіти дорослого населення є актуальним для розвитку української системи освіти, для успішного впровадження та реалізації в Україні концепції освіти впродовж життя.

Аналіз публікацій. Українські науковці активно здійснювали порівняльно-педагогічні розвідки з загальних проблем освіти дорослих, її реформування, різні аспекти освітньої політики та тенденції розвитку у найбільш розвинених країнах – Великій Британії, Канаді, Німеччині, США, Франції. Зокрема, загальним дослідженням особливостей освіти дорослих присвятили наукові праці Т. Андрющенко, С. Архипова, С. Болтівець, С. Гончаренко, Т. Десятов, І. Зязюн, Л. Лук'янова, Н. Муқан, Н. Ничкало, І. Носаченко, О. Отич, Л. Пуховська, С. Сисоєва, Л. Сігаєва, А. Старєва та ін.

Питаннями освіти дорослих переймалися вчені з різних країн, зокрема Дж. Адамс-Вебер, О. Бодальов, А. Гордон, Х. Джоунс, С. Змійов, А. Маслоу, В. Пуцов, В. Семиченко, Е. Торндайк. Німецькі педагоги і дослідники (Є. Росенсток, О. Капп, Х. Гансельманн, Р. Бродель, С. Хоф, Дж. Людвіг, К. Зейнер, М. Шютц, У. Хеймліх, І. Бех, Дж. Вітпот) також підіймають питання безперервної освіти для широкого загалу.

Проблема, її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Але у вітчизняній науково-педагогічній літературі залишаються недостатньо висвітленими питання організації освіти дорослих у країнах Європи, зокрема Німеччини. Окремої уваги потребує вивчення особливостей функціонування німецьких федеральних інституцій та асоціацій освіти дорослих, аналіз мережі державних та приватних навчальних закладів, напрямки, зміст та форми організації безперервної освіти, нормативно-правове забезпечення освіти дорослих у Німеччині.

Мета статті – аналіз мережі федеральних установ і асоціацій освіти дорослих в Німеччині, особливостей та принципів їхньої діяльності.

Виклад основного матеріалу, обґрунтування результатів дослідження. Навчання протягом усього життя є важливою умовою для успішної трудової діяльності та професійного й особистого розвитку. Завдяки удосконаленню професійної кваліфікації, широкому спектру професійної післядипломної освіти дорослих навчальні заклади Німеччини пропонують все більше і більше можливостей для самостійного розвитку кожного здобувача за індивідуальною траєкторією. Приймаючи рішення про академічну програму безперервної освіти, німецький уряд зважав не тільки на вибір правильної освітньої пропозиції, а й на дотримання відповідних умов навчання, надання урядових субсидій та фінансування безперервної освіти.

У Німеччині поняття освіти дорослих та безперервної освіти ототожнюються. Так, освіта для дорослих (безперервна освіта) (*Erwachsenenbildung*) визначається як продовження або відновлення організованого навчання після закінчення першого етапу освіти будь-якого рівня та спрямування [5]. Ю. Вітпот визначає, що концепція освіти дорослих охоплює всі шляхи та засоби освіти, які доступні після закінчення навчання у школі [8]. Навчання впродовж усього життя розуміється в Німеччині як програма освітньої політики з метою здійснення стійкої модернізації подальшої освіти, культури навчання та формування теорії [1].

Сьогодні знання відіграють важливішу роль з економічної точки зору. Висновки Лісабонської Ради Європи підтверджують, що успішний перехід до економіки та суспільства, котрі базуються на знаннях, повинен супроводжуватися орієнтацією на навчання впродовж усього життя. Тому у Німеччині з кінця XX ст. активно функціонують асоціації, інститути та товариства освіти дорослих. Вони здійснюють координацію безперервної освіти на федеральному рівні, сприяють розширенню мережі закладів освіти для дорослих, створенню навчальних програм та планів післядипломної освіти в університетах, впроваджують різноманітні освітні програми та проекти. Серед провідних установ, що координують освіту дорослих у Німеччині варто назвати Німецьку Асоціацію освіти дорослих (*Der Deutsche Volkshochschul-Verband – DVV*), Німецьке протестантське товариство освіти дорослих (*Deutsche Evangelische Arbeitsgemeinschaft für Erwachsenenbildung – DEAE*), Німецьке товариство академічної безперервної освіти (*Deutsche Gesellschaft für wissenschaftliche Weiterbildung und Fernstudium – DGWF*), Німецький інститут освіти дорослих (*Deutsches Institut für Erwachsenenbildung – DIE*)

, Федеральний інститут професійної освіти та підготовки (*Bundesinstitut für Berufsbildung – BIBB*). Розглянемо більш детально особливості діяльності цих інституцій.

Німецька Асоціація освіти дорослих (Der Deutsche Volkshochschul-Verband – DVV) підтримує освіту дорослих та післядипломну професійну освіту і представляє інтереси своїх членів на федеральному, європейському та міжнародному рівні [2].

Асоціація сприяє співпраці та професійному обміну у сфері освіти дорослих, розробляє завдання та керівні принципи, сприяє підвищенню якості роботи у сфері освіти дорослих та міжнародного співробітництва. До Асоціації входить понад 900 навчальних закладів з усієї Німеччини.

Завданнями Асоціації, як постачальника послуг освіти дорослих, є виконання проектів, що сприяють роботі місцевих освітніх закладів та регіональних асоціацій (*VHS-Landesverbände*). Зокрема, це програми «Політична молодіжна освіта» (*Politische Jugendbildung*), проект «Табір талантів» (*TalentCAMPus*), а також численні проекти в галузі базової освіти та письменності, в тому числі навчальні інтернет-портали [2].

DVV прагне до забезпечення грамотності та базової освіти всього дорослого населення Німеччини. Асоціація освіти дорослих, як учасник освітньої політики та проектів, що розробляють методи навчання, сприяє підвищенню кваліфікації вчителів і показує шляхи залучення широкого кола дорослих людей до здобуття освіти. Асоціація приділяє багато уваги створенню локальних і регіональних мереж і мультимедійних навчальних пропозицій з німецької мови для функціонально неграмотних громадян. Окрім грамотності, Асоціація також робить акцент на інших сферах базової освіти: елементарна арифметика, економічна базова освіта та медіа грамотність [2].

Німецьке протестантське товариство освіти дорослих (Deutsche Evangelische Arbeitsgemeinschaft für Erwachsenenbildung – DEAE) є освітньою політичною асоціацією релігійної освіти дорослих у Німеччині. Товариство організовує та координує роботу комітетів, внутрішню комунікацію, розглядає питання про форми сімейного життя, гендерні покоління в освіті, освіту людей похилого віку, питання теології та релігії, культури, творчості [3].

У якості навчального закладу Німецьке протестантське товариство освіти дорослих належить до сфери освіти дорослих у межах церкви. Вона об'єднує компетенцію з освіти для дорослих у Німеччині на федеральному рівні та виконує свої завдання в різних суспільних умовах та у співпраці з іншими організаціями. DEAE має ряд завдань, зокрема:

Збірник наукових статей

- співпраця з різними асоціаціями щодо концепцій навчання дорослих та здійснення заходів щодо вирішення спільних навчальних завдань;

- співпраця з університетами, науковими інститутами та релігійними партнерами;

- розробка нормативно-правової документації щодо ефективності освіти дорослих;

- впровадження освітніх проектів [3].

Німецьке товариство академічної безперервної освіти (Deutsche Gesellschaft für wissenschaftliche Weiterbildung und Fernstudium – DGWF) є об'єднанням установ, організацій вищої та безперервної освіти. Німецьке товариство академічної безперервної освіти та дистанційного навчання об'єднує більш ніж 325 навчальних закладів Німеччини, Австрії та Швейцарії [4].

Метою діяльності товариства є заохочення, сприяння, координація та розвиток безперервної освіти, передових навчальних курсів та програм дистанційного навчання у вищих навчальних закладах (університети, коледжі, університетські федерації тощо). Товариство академічної безперервної освіти сприяє проведенню досліджень з підвищення якості викладання у сфері освіти дорослих та безперервної освіти. В останні роки DGWF також зосереджує увагу на ролі засобів масової інформації у науковій освіті. DGWF підтримує різні секції та робочі групи [4].

З метою популяризації освіти дорослих та освіти впродовж життя в навчальних закладах, суспільстві та політиці Товариство організовує конференції, семінари, симпозіуми та круглі столи, проводить консультування освітніх установ та посадових осіб, здійснює наукові дослідження та впроваджує дослідницькі проекти у галузі освіти впродовж життя.

Німецький інститут освіти дорослих (Deutsches Institut für Erwachsenenbildung – DIE), проводить дослідження з питань навчання дорослих та викладання, регулювання програм безперервної освіти, розширення мережі установ безперервної освіти та політичного й інституційного контексту безперервного навчання. Також Інститут здійснює посередництво між наукою та практикою освіти дорослих, є базою для практичних досліджень, розробляє інноваційні дидактичні концепції та якісні стандарти.

Німецький інститут освіти дорослих виконує такі функції:

- проводить відповідні фундаментальні дослідження;

- забезпечує передачу знань та підтримує інфраструктуру для досліджень;

- розробляє інноваційні концепції для практики;

- консультує зацікавлені сторони у національній та міжнародній освітній політиці [6].

DIE надає дослідницькі послуги з метою підтримки розвитку науки, практики та політики у галузі освіти дорослих. Таким чином, інститут спрямований на потреби продовження освіти та навчання, проводить циклічну дослідницьку стратегію. Цей систематичний цикл передбачає пошук актуальних питань у науці, політиці та практиці безперервної освіти і навчання протягом усього життя, дослідження цих питань, надання результатів для тестування й впровадження в цій галузі [6].

Федеральний інститут професійної освіти та підготовки (Bundesinstitut für Berufsbildung – BIBB) є національним і міжнародно визнаним центром дослідження і розвитку професійної освіти й навчання. Мета його дослідницької, конструкторської та консалтингової роботи полягає у визначенні тенденцій розвитку професійної освіти та професійної підготовки дорослих, сприяння інноваціям в національному та міжнародному професійному навчанні для розробки нових практичних рішень у професійній освіті та підготовці [7].

Інститут визначає напрямки професійної післядипломної підготовки, сприяє інноваціям в національному і міжнародному професійному навчанні та розробляє нові практично орієнтовані рішення у галузі професійної післядипломної освіти та навчання. Завданнями Федерального інституту професійної освіти та підготовки є:

- сприяння науковим дослідженням у галузі професійної підготовки;
- допомога уряду у підготовці освітніх програм та нормативно-правових актів;
- ведення статистики професійної післядипломної підготовки;
- сприяння пілотним проектам, включаючи науковий моніторинг;
- сприяння міжнародному співробітництву у професійній освіті та професійній підготовці;
- сприяння просуванню міжпредметних професійних навчальних закладів та підтримка їхнього становлення і подальшого розвитку;
- визначення та публікація переліку визнаних професійних кваліфікацій;
- сприяння вдосконаленню та розвитку професійного дистанційного навчання шляхом розвитку освітніх проектів для дорослих [7].

Зазначимо, що за результатами своїх досліджень та роботи, ВІВВ перш за все спрямований на професіоналів у галузі професійної освіти та професійної підготовки. До них належать цільові групи у сфері професійного планування, професійної підготовки, а також науково-фахової реклами. Діяльність Інституту зосереджується на таких цільових групах: Міністерства у федеральних урядах та урядах земель, а також інші органи влади, комітети та департаменти, залучені до професійного планування; організації роботодавців та працівників; торгові асоціації; органи, відповідальні за підготовку та навчання дорослих; освітні та навчальні заклади, а також професійно-технічні училища; члени ревізійних комітетів; керівництво та відповідальний персонал, а також ради персоналу в установах, навчально-виховних та навчальних закладах, адміністраціях; вчені університетів та технікумів неуніверситетських науково-дослідних установ [7].

Висновки, перспективи. Отже, у Німеччині на федеральному рівні діє декілька установ, інститутів та асоціацій, що координують освіту дорослих. Ці інституції є як державними, так і приватними або релігійними. Серед основних завдань їхньої діяльності варто виділити відкриття широкої мережі навчальних закладів для дорослих на всій території Німеччини, впровадження освітніх програм та проєктів для дорослих у навчальних закладах різного рівня, сприяння поширенню ідеї безперервної освіти серед населення країни, контроль за якістю та ефективністю освіти дорослого населення.

Література

1. Brödel, R. (Ed.) (2011) *Lebenslanges Lernen* [Lifelong education]. In *Handbuch der Erziehungswissenschaft* (pp. 201–236). Paderborn: Ferdinand Schöningh.
2. *Das Institut. Die Einrichtung für Wissenschaft und Praxis der Weiterbildung in Deutschland* (2017) [The Institute. Science and Practice of Further Education in Germany]. Retrieved from: <https://www.die-bonn.de/institut/default.aspx> (in German).
3. *Deutsche Evangelische Arbeitsgemeinschaft für Erwachsenenbildung* (2017) [German protestant working community for adult education]. Retrieved from : <http://www.deae.de/> (in German).
4. *Deutsche Gesellschaft für wissenschaftliche Weiterbildung und Fernstudium* (2017) [German society for lifelong education and distance learning]. Retrieved from : <https://dgwf.net/> (in German).
5. Deutscher Bildungsrat (1970) [German education council]. In *Empfehlungen der Bildungskommission. Strukturplan für das Bildungswesen* (pp. 156 – 197). Stuttgart: Klett.

6. *Deutscher Volkshochschul-Verband* (2017) [German national association of higher education]. Retrieved from: <https://www.dvv-vhs.de/der-verband/deutscher-volkshochschul-verband-dvv/> (in German).

7. *Über das BIBB. Kompetenzzentrum zur Erforschung und Weiterentwicklung der Berufsbildung* (2017) [About the BIBB. Competence center for research and development of vocational training]. Retrieved from: <https://www.bibb.de/de/institut.php> (in German).

8. Wittpoth, J. (2009). *Einführung in die Erwachsenenbildung* [Introduction to adult learning] (3rd ed). Stuttgart: UTB.

Анна Боярская-Хоменко. Федеральные учреждения и ассоциации образования взрослых в Германии.

В статье акцентировано внимание на сети федерального управления непрерывного образования в Германии. Осуществлен анализ ведущих институций координирующих образование взрослых в Германии (Немецкая Ассоциация образования взрослых, Немецкое протестантское общество образования взрослых, Немецкое общество академического непрерывного образования, Немецкий институт образования взрослых, Федеральный институт профессионального образования и подготовки). Определены принципы, цели и задачи деятельности каждого из них. Выяснены пути реализации задач, поставленных перед указанными учреждениями: выполнение проектов, способствующих работе местных образовательных учреждений и региональных ассоциаций; разработка методов обучения, которые способствуют повышению квалификации учителей и показывают пути привлечения широкого круга взрослых людей к получению образования; создание локальных и региональных сетей и мультимедийных учебных предложений; организация и координация работы профильных комитетов; проведение исследований по повышению качества преподавания в сфере образования взрослых и непрерывного образования; организация конференций, семинаров, симпозиумов и круглых столов.

Ключевые слова: образование взрослых, непрерывное образование, образование в течение жизни, ассоциация образования взрослых.

Anna Boiarska-Khomenko. Federal institutions and associations of adult learning in Germany.

In the article, we focused on the Federal Department of Continuing Education in Germany. The author analyzed the leading institutions that coordinate adult education in Germany (German Adult Education Association, German Evangelist Workers Community of Adult Education, German Educational Science Association, German Institute for Adult Education, Federal Institute for Vocational Education and Training). We

Збірник наукових статей

have identified the principles, goals and objectives of each institution. Find out the ways of realizing the tasks set before the above-mentioned institutions: implementation of projects that promote the work of local educational institutions and regional associations; the development of teaching methods that enhance the skills of teachers and show ways to attract a wide range of adults to education; creation of local and regional networks and multimedia educational offers; organization and coordination of work of profile committees; conducting research on improving the quality of teaching in adult education and lifelong learning; organization of conferences, seminars, symposiums and roundtables etc.

Key words: *adult learning, continuous education, life-long education, adult education association.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 30.10.2017

Інформація про автора:

Боярська-Хоменко Анна Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди.